واژگان کلیدی

خلاقیت

تاب آوری

کودک کار

رابطه خلاقیت و تاب‌آوری کودکان کار

نوع مقاله: پژوهشی
تاریخ دریافت: ۱۳۹۳/۰۲/۲۵
تاریخ پذیرش: ۱۳۹۳/۰۳/۲۱

نویسندگان

صابره صادقی
گروه آموزشی مددکاری اجتماعی، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی، تهران، ایران

معصومه معارف وند*
گروه آموزشی مددکاری اجتماعی، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی، تهران، ایران
ma.maarefvand@uswr.ac.ir

آزاده شجاع
گروه آموزشی مددکاری اجتماعی، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی، تهران، ایران

* نویسنده مسئول

چکیده

مقدمه: کودکان کار در معرض مخاطرات متعددی قرار دارند و تاب آوری در شرایط پرخطر در مورد آن‌ها از اهمیت بسیاری برخوردار است. این پژوهش با هدف بررسی رابطه خلاقیت و تاب آوری درکودکان کار تهران انجام شد.

روش: این مطالعه از نوع پس رویدادی بود. کلیه کودکان کار مراجعه کننده به موسسه‌های خدمت دهنده به کودکان کار شامل رویش نهال جوان فرحزاد، خانه علم فرحزاد، خانه‌ای برای آینده، خانه کودک شوش و ناصرخسروکه شرایط شرکت در پژوهش را داشتند، به شیوه تمام شماری وارد پژوهش شدند. برای جمع آوری داده‌ها از پرسشنامه‌های تاب آوری کانر-دیویدسون و خلاقیت برگرفته از مقیاس خلاقیت عابدی استفاده شد. داده‌ها با استفاده از شاخص‌های توصیفی و ضریب همبستگی پیر سون تحلیل شدند.

یافته‌ها: ۱۰۱ نفر کودک کار ۲۶ (۲۵/۷٪) دختر و ۷۵ (۷۴/۳٪) پسر) وارد پژوهش شدند. اغلب آن‌ها افغان بودند (۸۹/۱٪) و در خانوارهای ۵ تا ۱۰ نفری زندگی می کردند (۵۷/۴٪). آن‌ها به کار کارگاهی (۴۲/۶٪)، کار خیابانی (۳۷/۶٪) و کار خانگی (۱۹/۸٪) مشغول بودند. رابطه معناداری میان خلاقیت و تاب آوری کودکان کار مشاهده نشد و تنها در یکی از خرده مقیاس‌های خلاقیت رابطه معنادار مشاهده شد؛ کودکان کاری که در خرده مقیاس بسط امتیاز بیشتری بدست آوردند، تاب آوری بیشتری را نیز گزارش کردند ($p=۰/۰۰۷$، $r=۰/۲۶۹$).

بحث و نتیجه‌گیری: به نظر می‌رسد پرورش خلاقیت کودکان کار در خرده مقیاس بسط می‌تواند به تاب آوری بیشتر کودکان کار منجر شود.

نحوه استناد به مقاله:
معصومه معارف وند، صابره صادقی، آزاده شجاع. رابطه خلاقیت و تاب آوری در کودکان کار. فصلنامه مددکاری اجتماعی، ۱۳۹۳؛ ۳ (۱): ۱۰-۱۵

[Downloaded from socialworkmag.ir on 2026-11-11]

[DOR: 20.1001.1.1735451.1393.3.1.2.3]

Keywords

Creativity

Resiliency

Child Laborer

Relation of Creativity and Resiliency in Child Laborers

Study Type: Original
Recived: 15 May 2014
Accepted: 11 Jun 2014

Abstract

Introduction: Child laborers are exposed to numerous hazards and resilience in high risk situation are so importance. This research was conducted to study the relation of creativity and resiliency of child laborers in Tehran.

Methodology: this research was done with retrospective method. All the child laborers who had the qualifications for research and visited child laborers social service institutes, Royesh Nhaal Javan Farahzad, Khane Elm Farahzad, Khane Baraye Ayande, Khane Koodakan Shoosh and Naser Khosro were enrolled in the study. The Conner-Davidson Resiliency Survey and adapted Abedi's Creativity scale were applied to collecting data. Data were analyzed by employing descriptive parameters and Pearson test.

Results: 101 child laborers (26 girls (25.7%) and 75 boys (74.3%)) were enrolled in the research. Mostly were Afghans and lived in large families of 5 to 10 (57.4%). they worked as workshop (42.6%) street labor (37.6%) and in domestic (19.8%) laborers. No meaningful coloration between creativity and resiliency was in only except one subscale. Child laborers who scored higher in subscale expansion reported more resiliency (r=0.007, p=0.269).

Conclusions: It seems that training creativity in expansion subscale for child laborers could results their higher resiliency.

Authors

Sabbere Sadeghi
Department of Social Work, University of Social Welfare and Rehabilitation sciences,
Tehran, Iran

Masoomeh Maarefvand*
Department of Social Work, University of Social Welfare and Rehabilitation sciences, Tehran, Iran
ma.maarefvand@uswr.ac.ir

Azadeh Shoja
Department of Social Work, University of Social Welfare and Rehabilitation sciences, Tehran, Iran

* Corresponding Author

Please cite this article as follows: Maarefvand M, Ghasemi S. Relation of Creativity and Resiliency in Child Laborers. Quarterly Journal of Social Work.2014; 3 (1):10-15

[Downloaded from socialworkmag.ir on 2026-11-11]

[DOR: 20.1001.1.1735451.1393.3.1.2.3]

مقدمه

پدیـده کودکان کار یکـی از معضلات گریبانگیر اکثر شـهرهای بزرگ در جهان معاصر اسـت. گسترش این پدیده به حدی است که جوامع توسـعه یافته و درحال توسعه را به یک اندازه به خود مشغول کرده است (حسینی، ۱۳۸۴).

آخرین گزارش جهانی سازمان بین‌المللی کار درباره کار کودکان نشـان می‌دهد، تعداد کودکان کار تا سال ۲۰۰۰ از ۲۴۶میلیون نفر به ۱۶۸میلیون نفر (یک سوم جمعیت) کاهش یافته است و بیش از نیمی از آنان (حدودا ۸۵میلیون نفر) در معرض کار در شـرایط خطرناک هسـتند. با وجود این رشـد مثبت، منطقه‌های آسیا و اقیانوسیه هنوز با چالش‌های عمده‌ای مواجه هستند زیرا در حال حاضر تعداد کودکان در حـال کار در ایـن مناطق بیشـترین میـزان را دارد و ۹/۳ درصد جمعیت کودکان (حدوداً ۷۸ میلیون نفر) در منطقه را شـامل می‌شود (ILO: IPEC, 2013).

درکشـور ما آمار و اطلاعات دقیقی از تعـداد کودکان کار وجود نـدارد و آمارهای موجود نیز غالباً یا بـه تخمین تعداد کودکان کار خیابان پرداخته و یا آماری از کودکان خیابانی اسـت که هیچ کدام تبیین کننده تعداد کـودکان کار (با توجه به طبقه‌بندی این کودکان بـه کار خیابانی، کارگاهی، خانگی و سـایر کارها) در ایران نیسـت چـرا که تعریف کودک خیابانی با کودک کار به طور کلی متفاوت می‌باشـد. درواقع با وجوداینکه اغلب تحقیقات انجام شـده در زمینه کودکان در معرض آسـیب و به ویژه کودکان کار در ایران، از واژه «کودکان خیابانی» در ادبیات خود اسـتفاده می‌کننـد اما باید اظهار نمود که حدوداً ۹۰ درصد کودکانی که غالباً خیابانی نامیده می‌شوند دارای خانه و کاشانه و سرپرست بوده و صرفاً روزها در خیابان به کار می‌پردازند و شب‌ها به خانه باز می‌گردند. در واقع در کشور ما آنچه کـه در تعاریف آژانس‌های بین المللـی از آن به کودکان خیابان یاد می‌شود وجود ندارد و ما پدیده کودکان کارخیابانی داریم (حسینی، ۱۳۸۴).

آمارهای غیر رسـمی تعداد کودکان خیابانی را بین چهارصد هزار تا یک میلیون نفر برآورد می‌کند (کاشفی، ۱۳۷۸؛ نقل از قاسم زاده، ۱۳۸۰). همانطـور که ذکـر آن در آمارهای سـطور بالاتر رفت، در دنیای امـروز، وجود کودکان در معرض آسـیب افزایش پیدا کرده اسـت و این سـوال مطرح می‌شـود که چگونه می‌توان از وقوع آن پیشگیری کرد یا عوامل خطر را کاهش داد؟ (خزائلی پارسا، ۱۳۸۹). برای پاسخ به سوال فوق، باید به تاریخچه این سوال در ادبیات آسیب شناسی روانی-اجتماعی مراجعه نمود که نشان می‌دهد در اواخر قرن بیسـتم و اوایل قرن بیسـت ویکم می‌توان ورود سازه تاب آوری را به عرصه ادبیات روانشناسی تحولی، انقلابی نـو در نحـوه نگـرش روانشناسـان، روان درمانگران، روان پزشـکان و مددجویان به شمار آورد، به گونه‌ای که پیش از این برای کودکانی که در معرض سوءاسـتفاده قرار می‌گرفتند یا شرایط ناگوار زندگی را تجربه کـرده بودند آینده‌ای تاریـک و نه چندان خوشـایند، متصور می‌شـدند. اما شناسایی تاب آوری، بینشـی دگرگون و امیدوارانه برای سـاختن فردای این کودکان و نجات بزرگسالان پدید آورد (لمی و غزل، ۲۰۰۱). در واقع تاب آوری پاسخ همان سوالی است که می‌پرسد چگونه می‌توان از وقوع آسیب پیشگیری کرد یا عوامل خطر را کاهش داد. تاب آور کسـی است که در معرض آسیب قرار می‌گیرد ولی دچار اختلال نمی‌شـود و مفهومی است که اخیراً در حوزه پیشگیری از اعتیاد و سایر اختلالات روانی و آسیب‌ها مطرح شده و می‌تواند کلید پیشگیری باشد.

از دهه ۱۹۶۰ میلادی تا کنون، تاب آوری به عنوان کلیدی محافظتـی در برابر عوامل خطرآفرین ارائـه گردید. این مفهوم دارای هفت جنبه اساسـی از قبیـل: بینش، اتکا به خود، برقراری ارتباط، قوه ابتکار، خلاقیت، شـوخ طبعی و پرهیزکاری، است. یافته‌های مطالعات تـاب آوری حاکی از آن اسـت که بزرگترین تهدیدها برای افراد، شـرایط ناگـوار و مخاطراتی هسـتند کـه نظام‌های حفاظتی عمده انسانی را برای رشد تخریب می‌کننـد. بـه دیگـر کلام، بـرای ارتقـاء شایستگی و تاب آوری کودکان در معرض خطـر باید بر راهبردهایی برای پیشـگیری، اصلاح و جبـران تهدیدهای صورت گرفته نسبت به این سیستم‌های اصلی تمرکز نمود (اعظمی و همکاران، ۱۳۹۱) و این موضوع، اهمیت پرداختن به هریک از جنبه‌های تاب آوری به صورت خاص را عنوان می‌کند.

از طرفی دیگر پژوهشگران حیطه خلاقیت اعتقاد دارنـد هرعمل خلاقانـه‌ای متضمن

[Downloaded from socialworkmag.ir on 2026-11-11]

DOR: 20.1001.1.1735451.1393.3.1.2.3]

ویرانی وضعیت پیشین است و همین گونه است که ایجاد انواع جدیدی از روابط علی به حذف آنچه از قبل مقرر بوده است نیاز دارد. افراد تاب آور به طور خلاقانه رابطه قدیمی (شرایط ناگوار یا همان آسیب روانی) را حذف نموده و با تغییر ساختاری جدید از شرایط پرمخاطره، رشد و بالندگی را جایگزین نموده‌اند (زوست، ۲۰۱۰؛ نقل از بشارت و عباسپور، ۱۳۸۹). به همین دلیل، در شرایط کنونی، مسئله‌ی خلاقیت از مسائل مهم به شمار می‌رود و بدین منوال می‌توان اهمیت و ضرورت بررسی رابطه خلاقیت (به عنوان ملاکی برای حل مسئله در کودکان) و تاب آوری (به عنوان ملاکی از عوامل حفاظتی سلامت کودک در برابر آسیب‌ها) را چنین بیان نمود که خلاقیت، کنار آمدن فرد با موقعیت‌های دشوار است (اعظمی و همکاران، ۱۳۹۱) و کودک تاب آور کسی است که قادر به سازگاری سریع و شناخت وضعیت و فهم روشن آنچه اتفاق افتاده است باشد (خزائلی پارسا، ۱۳۸۹) و بنظر می‌رسد که رابطه تنگاتنگی بین این دو می‌تواند وجود داشته باشد، رابطه‌ای که شاید در آن هریک بتواند تسهیل گر دیگری بوده و به نوبه خود از عوامل خطر آفرینی که کودک در معرض آسیب را تهدید می‌کند بکاهد. در واقع سوال اصلی این پژوهش این است که آیا بین تاب آوری و خلاقیت کودکان کار رابطه معناداری وجود دارد؟

روش

جامعه آماری و روش نمونه گیری: جامعه آماری این پژوهش شامل کودکان کار مراجعه کننده به موسسات رویش نهال جوان فرحزاد، خانه علم فرحزاد، خانه کودک شوش، خانه کودک ناصرخسرو و خانه ای برای آینده بودند. نمونه‌گیری به صورت تمام شماری انجام گرفت به این معنا که کلیه کودکان کاری که در مدت نمونه‌گیری که از اردیبهشت تا مرداد ماه ۱۳۹۳ طول کشید، به موسسات مذکور مراجعه کردند و معیارهای ورود به پژوهش (دارا بودن سن زیر۱۸سال تمام، اشتغال به یکی از کارهای خیابانی، خانگی، کارگاهی و نظایر آن، داشتن مربی در موسسه، شناخت کافی از کودک، توسط مربی و تمایل به شرکت) را دارا بودند وارد نمونه شدند.

از کلیه شرکت کنندگان در پژوهش رضایت آگاهانه شفاهی فارغ از هر گونه اجبار، تهدید، تطمیع و اغوا اخذ شد. آزمودنی در معرض ضرر و زیان غیرمعقول به دلیل ارجحیت منافع جامعه یا پیشرفت علوم قرار گرفته نشد و محدودیتی در اعمال اراده و اختیار او ایجاد نشد. نحوه ارائه گزارش و اعلام نتیجه تحقیق متضمن رعایت حقوق مادی و معنوی عناصر ذیربط (آزمودنی، پژوهشگر، پژوهش و سازمان مربوطه) بود. قبل از انجام تحقیق، اقدامات لازم ازقبیل هماهنگی و برنامه‌ریزی با موسسات مربوطه انجام گردید و در صورت بروز خسارت غیرمتعارف، مسئولیت های مربوط به محقق وموسسات تعریف شد. آن دسته از ضرر و زیان‌هایی که آزمودنی به اقتضای موقعیت و شرایط شغلی، سنی، زمانی و مکانی با آن ها مواجه بود توسط محقق مورد توجه قرار گرفت و کودکان کاری که در زمان تحقیق مشغول به کار بودند به اجبار در تحقیق شرکت داده نشدند.

ابزار اندازه‌گیری و روش جمع‌آوری داده‌ها: در این پژوهش به منظور اندازه‌گیری متغیرهای موردنظر از ابزارهای زیر استفاده شده است:

الف) مقیاس تاب‌آوری کانر و دیویدسون: نتایج مطالعه مقدماتی مربوط به ویژگی‌های روان سنجی این مقیاس، پایایی و روایی آن را تایید کرده است. همسانی درونی، پایایی بازآزمایی و روایی همگرا و واگرای مقیاس، کافی گزارش شده‌اند و گرچه نتایج تحلیل عاملی اکتشافی وجود پنج عامل (شایستگی، استحکام شخصی، اعتماد به غرایز شخصی، تحمل عواطف منفی، پذیرش مثبت عواطف، روابط ایمن، مهار، معنویت) را برای مقیاس تاب‌آوری تایید کرده است، چون پایایی و روایی زیرمقیاس‌ها هنوز به طور قطعی تایید نشده است درحال حاضر فقط نمره کلی تاب‌آوری برای هدف‌های پژوهشی معتبر محسوب می‌شوند (کانرو دیویدسون، ۲۰۰۳؛ نقل از بشارت و عباسپور، ۱۳۸۹).

ب) پرسشنامه سنجش میزان خلاقیت کودکان از نظر مربیان: اعتبار این پرسشنامه که از خلاقیت عابدی مستخرج گردیده بررسی شده است. برای این کار از روش ضریب همسانی درونی و آلفای کرونباخ استفاده شد. این ضریب

[Downloaded from socialworkmag.ir on 2026-11-11]

DOR: 20.1001.1.1735451.1393.3.1.2.3]

برای بخش‌های سیالی، ابتکار، انعطاف پذیری و بسط به ترتیب ۰/۷۵، ۰/۶۷، ۰/۶۱ و ۰/۶۱ بود. نتایج حاصل از کاربرد روش تحلیل عاملی نشان می‌دهد که تست سنجش خلاقیت از روایی همزمان قابل قبولی برخوردار است. پایایی این فرم از پرسشنامه هنوز محاسبه نگردیده است اما به راحتی می‌توان با استفاده از آزمون ضریب آلفای کرونباخ آن را محاسبه کرد (ساعتچی و همکاران، ۱۳۸۹).

در این تحقیق، با مراجعه و هماهنگی لازم با مسئولین مراکز مورد نظر جمع‌آوری نمونه‌ها، بطور شفاف و روشن در خصوص شرایط ورود مراجعین به این پژوهش توضیحات لازم ارائه داده شد و از مسئولین پذیرش درخواست گردید مراجعینی که شرایط اولیه را برای ورود به این پژوهش داشتند به پژوهشگر معرفی کنند. اگر آن ها شرایط ورود به مطالعه را داشتند ابتدا در خصوص پژوهش توضیحاتی ارائه می‌شد و در صورت تمایل، پرسشنامه‌ها به روش خود ایفایی تکمیل شدند و پژوهشگر نیز به عنوان تسهیل گر حضور داشت. پس از جمع آوری داده‌ها، و تجزیه و تحلیل آماری داده‌ها گزارش نهایی تدوین شد.

روش آماری تحلیل داده‌ها: دراین پژوهش علاوه بر محاسبه شاخص‌های میانگین، انحراف استاندارد معیار و انحراف استاندارد میانگین، به منظور نشان دادن رابطه متغیرهای تحقیق از روش ضریب همبستگی پیرسون، استفاده شده است.

یافته ها

تعداد کل نمونه مورد مطالعه در این پژوهش ۱۰۱ نفر کودک کار بودند که ازلحاظ برخی ویژگی‌های دموگرافیک نظیر سن، جنسیت، نوع کار، داشتن کارفرما، در قید حیات بودن سرپرست، سابقه دریافت آموزش غیراز سوادآموزی، تابعیت و بعدخانوار موردبررسی قرار گرفتند و نتایج آن طبق جدول روبرو بدست آمد:

جدول

متغیر		فراوانی	درصد فراوانی	Mean±SD
سن	۱۲-۱۴	۳۴	۳۳/۷	۱۲/۷۱□۲/۳۱
	۱۴-۱۶	۱۲	۱۱/۹	
	۱۶-۱۸	۸	۷/۹	
جنسیت	دختر	۲۶	۲۵/۷	
	پسر	۷۵	۷۴/۳	
نوع کار	کارگاهی	۴۳	۴۲/۶	
	خیابانی	۳۸	۳۷/۶	
	خانگی	۲۰	۱۹/۸	
داشتن کارفرما	بله	۳۷	۳۶/۶	
	خیر	۶۴	۶۳/۴	
در قید حیات بودن سرپرست	بله	۸۸	۸۷/۱	
	خیر	۱۲	۱۱/۹	
سابقه دریافت آموزش غیر از سوادآموزی	بله	۳۰	۲۹/۷	
	خیر	۷۱	۷۰/۳	
تابعیت	ایرانی	۱۱	۱۰/۹	
	افغان	۹۰	۸۹/۱	
بعد خانوار	زیر ۵ نفر	۴۱	۴۰/۶	۶/۶۴±۲/۲۷
	۵ تا ۱۰ نفر	۵۸	۵۷/۴	
	۱۰ تا ۱۵ نفر	۰	۰	
	۱۵ تا ۲۰ نفر	۲	۲	

یافته‌های مربوط به فرضیه اصلی این پژوهش نشان داد به دلیل اینکه سطح معناداری (۰/۰۵۵)، بیشتر از۰/۰۵ است رابطه معناداری میان خلاقیت و تاب آوری کودکان کار مشاهده نشد و تنها در یکی از خرده مقیاس‌های خلاقیت، این رابطه یافت شد؛ کودکان کاری که در خرده مقیاس بسط امتیاز بیشتری بدست آوردند، تاب آوری بیشتری را نیز گزارش کردند (r=۰/۲۶۹ ،p=۰/۰۰۷). این بدان معناست که میان تاب آوری و خرده مقیاس بسط خلاقیت، رابطه معناداری وجود دارد و این بدان یعنی است که هرچه میزان خلاقیت کودکان کار در مقیاس بسط بالاتر باشد، میزان تاب آوری آن ها نیز بالاتر است.

بحث و نتیجه گیری

در قانون کار ایران به کار گماردن افراد زیر۱۵سال تمام، ممنوع است (ماده۷۹ قانون کار) اما توزیع فراوانی کودکان کار ازنظر سن در پژوهش حاضر نشان می‌دهد کودکانی هستند که علی‌رغم ممنوعیت قانونی، در سنین زیر۱۵سال کار می کنند که نمی‌توان با خیابانی خواندن این کودکان، آنان را بخشی از چرخه کار بحساب نیاورد. در واقع پیش از آنکه به مسئله موردنظر که کودکان کار است بپردازیم درست است که به تعریف درستی از آن مسئله دست یابیم. سپس همانگونه که ازنظر گذشت پژوهش‌های بسیاری بر فطری و بالقوه بودن و از طرفی آموزش پذیری سه متغیر تاب‌آوری، فراشناخت و خلاقیت تاکیده داشته اند لذا این مسئله به ذهن خواننده خطور می کند که به چه طریق

[Downloaded from socialworkmag.ir on 2026-11-11]

DOR: 20.1001.1.1735451.1393.3.1.2.3]

می‌توان این سازه‌ها را پرورش داد و پی‌برد که رابطه میان آن‌هـا به چه میزان و چگونه است (بشارت و عباسپور، ۱۳۸۹).

هـدف ایـن پژوهـش، بررسـی رابطـه تـاب‌آوری و خلاقیـت در کـودکان کار مراجعه کننده به مراکز خدمت دهنده کودکان کار تهران بود و نتایج حاصل از یافته‌های این پژوهش نشـان‌داد که تـاب‌آوری با میانگین نمـره کل خلاقیت در کـودکان کار، رابطه معنـاداری ندارد ولی با یکی از خـرده مقیاس‌های خلاقیت یعنی مقیاس بسـط، رابطه مثبت معناداری دارد.

پیشینه تحقیق

پیشینه تحقیقات تاب آوری، بر وجود خلاقیت به عنوان یکی از مقیاس‌های تاب‌آوری تاکید کرده‌اند. اما پژوهش‌های بسیار کمی وجود دارد که به بررسی رابطه خلاقیت با تاب‌آوری به ویژه در نمونه انتخابی در این پژوهش پرداخته باشد. تنها در تحقیقی (بشارت و عباسپور، ۱۳۸۹) که روی ۳۸۶ نفر از دانشجویان انجام شده، بیان گردیده که میان تاب‌آوری و خلاقیت در دانشجویان رابطه معناداری وجود دارد و این فرضیه در نمونه مورد نظر آن‌ها به تایید رسیده که البته ابزار سـنجش خلاقیت درآن تحقیق، با تحقیق حاضر متفاوت بوده اسـت که شـاید یکی از دلایل تفاوت نتیجه‌ها همین امر باشد. زیرا به دلیل عدم دسترسی به ابزاری مناسب جهت سنجش میزان خلاقیت کودکان کار، از ابزاری استفاده شد که این متغیر را توسط مربیان این کودکان مورد سنجش قرار دهد که این ابزار متناسب‌ترین ابزار در دسترس محقق بود.

محدودیت ها

از محدودیت‌هایی که در این پژوهش برسـر راه محقق وجود داشـت می‌توان از مواردی نظیر عدم دسترسی آسان به گروه هدف، نا مفهوم و گنگ بودن برخی سـوالات در ابزار سنجش تاب‌آوری برای گروه کودکان کار و نبودن ابزار مناسـب جهت سنجش خلاقیت کودکان کار و محدودیت‌هایی نظیر عدم شـناخت کافی مربیان از کودکان، نامفهوم بودن برخی سـوالات و ... نام برد. تعیین نقطه برش برای پرسشـنامه‌های خلاقیت و تاب آوری اسـتفاده شـده در این پژوهش و هم چنین سـاختن ابزاری مناسـب جهت سـنجش تاب‌آوری در کودکان و به ویژه کودکان با شرایط ویژه، نظیر کودکان بی‌سواد و ساختن ابزاری مناسب جهت سنجش خلاقیت کودکان کار توسط خود آن‌ها در سنین بالاتر از سن پیش‌دبستانی می‌توانند دست‌مایه پژوهش‌های بعدی در این حوزه قرار گیرند. در عین حال به نظر می‌رسد طراحی مداخلات در زمینه مقیاس بسـط خلاقیت کودکان کار در راستای افزایش تاب‌آوری آن‌ها نیز می‌تواند در دستور کار جهت ارائه خدمات پیشگیرانه به کودکان کار قرار گیرد.

سپاس گذاری

از مسـئولان محترم موسسـات رویش نهال جوان محله فرحزاد، جمعیت دانشـجویی امام علی علیه السلام، خانه علم فرحزاد، خانه ای برای آینده، انجمن حمایت از حقوق کودک و خانه کودک شوش و ناصرخسرو که با همکاری های خود در به اتمام رسانیدن این پژوهش سهم بسزایی داشته اند، سپاسگزاریم.

منابع

Azami, Mahmood; Jafari, Alireza; Karimi. Nahid. (1391). A Research on Coloration between Training of Life Skills and Increase of Creativity of children in Elementary School. Journal of Initiative and Creativity in Social Sciences, 3: 27-43.

Besharat, mohhamd ali and Abbaspour Doplani, Tahere. (1389). Relation of Strategies and Metacognitive and Creativity with resiliency in University Students. Journal of New Findings in Psychology, 122-109.

Ghasem Zade, Fatemeh. (1378). Street Children in Tehran, Social Welfare Quarterly, 7: 249-263.

Hoseini, Hasan. (1384). Street child labor condition in Iran. Social Welfare Quarterly. 19: 155-173.

Khazaeli, Parsa. (1389). Resiliency and Its Role in Child Health Promotion. Healthy Iran Mag, 27: 27-29.

Lemey,R & Ghazal,H. (2001). Resilience and positive psychology: Finding hope, child and family, 5(1), 10-12.

Saatchi, Mahmood and Kamkari , Kambiz. (1389). Psychological Tests. Tehran: Virayesh Publications.

[Downloaded from socialworkmag.ir on 2026-11-11]

[DOR: 20.1001.1.1735451.1393.3.1.2.3]